

PRÁVNÍ OCHRANA DATABÁZÍ

6. ČÁST - ALTERNATIVNÍ METODY ŘEŠENÍ SPORŮ Z AUTORSKÉHO PRÁVA

Nejen pro spory v oblasti práv autorských je standardně zaveden postup řešení těchto sporů obecnými soudy. Jen stěžít si však lze představit, že by se jenom jedna metoda pro všechny typy sporu mohla přizpůsobit odlišnostem, které mohou některé případy vyžadovat. A tady nacházíme smysl alternativních metod řešení sporů, tedy metod, které neprovádí soudy. Zřejmě nejčastěji praktikovanou alternativou k soudnímu řízení představuje rozhodčí řízení, neboli arbitráž. V podstatě se však jedná jen o jakési zjednodušené řízení před soudem, kde nestranný odborník v dané oblasti závazně rozhoduje ve sporu a určuje stranám práva a povinnosti. Neznamená to však, že by arbitráž nebyla pro určité typy sporů vhodnou metodou.

Zejména v autorskoprávní oblasti se velmi vhodnou alternativní metodou řešení sporů zdá být tzv. mediace. Je to dobrovolný, neformální proces, na kterém existuje shoda všech stran sporu, usměrňovaný neutrální třetí osobou, tedy mediátorem, která pomáhá stranám nalézt shodu, porozumět si a dosáhnout kompromisu a dohody výhodné pro obě strany. K nejznámějším organizacím, které nabízejí mediaci jako jednu z metod řešení sporů, náleží WIPO nebo American Arbitration Association. Stejně tak jako řízení před soudem není vhodným postupem pro všechny spory, ani mediace nemůže být vhodná pro úplně všechny spory. Jejich nesporné výhody ve srovnání se soudním řízením však spočívají:

- 1.) v množství času potřebného pro vyřešení sporu,
- 2.) finančních nákladech s tím spojených,
- 3.) nestrannosti mediátora, mlčenlivosti účastníků,
- 4.) odbornosti osob vedoucích proces,
- 5.) a v míře možnosti stran ovlivňovat a kontrolovat průběh procesu tak, aby vyhovoval jejich potřebám, a ovlivňovat jeho výsledek.

Ad. 1.) Řešení sporů prostřednictvím mediace zpravidla trvá od několika desítek minut či několika hodin až po několik dní. Jen málokdy se stane že by mediace trvala déle než měsíc.

Ad. 2.) Finanční náklady na urovnání sporů prostřednictvím mediace jsou nižší než v řízení před soudem. Strany často nejsou zastoupeny advokátem, i když jsou i situace, kdy se pro složitost případu bez advokáta neobejdou. Postavení advokátů je v rámci mediace odlišné, a tak i v tomto případě je tu možnost ušetřit, protože spor v mediaci je především věcí stran.

► Řešení místo rady

Právní zástupci působí jen jako určitá pojistka, že strany neuzavřou nevýhodnou či jinak vadnou (a to i po právní stránce) dohodu. Hodina práce mediátora při Arbitrážním a mediačním centru WIPO je stanovena na 300 až 600 USD, nebo 1500 až 3500 USD za den, což ve sporech s mezinárodním prvkem není vůbec mnoho.

Ad. 3.) Pro řízení před soudem je až na výjimky typická veřejnost, mediace je naopak záležitostí důvěrnou. Strany i mediátor jsou vázány mlčenlivostí (její rozsah lze omezit dohodou), proto je mediace vhodná pro spory v oblasti práv duševního vlastnictví, kde se typicky jedná o citlivých a důležitých zájmech.

Ad. 4.) Důležitou stránkou mediace je odbornost. Nestačí porozumět jenom právní stránce sporu, ale mediátor musí porozumět zájmům jednotlivých stran. Proto instituce zabývající se mediací disponují seznamy mediátorů s různou specializací.

Ad. 5.) V mediaci strany vybírají procesní pravidla a určují podmínky urovnání sporu. Mediátor nerozhoduje závazně daný spor, toto právo náleží stranám, které také mohou kdykoli svobodně opustit mediaci. Jedná se o konflikt sporných stran a jenom tyto strany jej mohou vyřešit. V centru pozornosti stojí skutečné zájmy a potřeby jednotlivých stran a neřeší se tedy jenom faktické právní pozice. Strany tak vzájemně lépe chápou vzájemné postavení a mohou vytvářet řešení přijatelnější pro všechny, přičemž všechny strany mohou „vyhrát“, narozdíl od řízení před soudem, kde jedna strana musí vždy „vyhrát“ a druhá „prohrát“. To, že strany dobrovolně dosáhnou dohody, má pak příznivý účinek také na dodržování této dohody. Statistiky obvykle uvádějí 70% - 80% případů, kdy dohoda dosažená prostřednictvím mediace je dodržována dobrovolně bez nutnosti státního donucení.

Průběh mediace bychom mohli rozdělit na několik fází. Mediaci samotné předchází situace, kdy se strany již rozhodly využít mediace a vybraly si mediátora, nebo jim byl přidělen. Na začátku je důležité především porozumět relevantním skutečnostem, problematickým otázkám mezi stranami, skutečným zájmům a potřebám stran, podmínkám trhu, vlastnostem a funkcím technologií, analýze rizik soudního řízení, výhodám a nevýhodám alternativního smírného urovnání sporu mediací, atd.

Mediace však nepředstavuje žádnou neformální konverzaci, jedná se o vážný pokus najít v dobré víře řešení problému, které bude vyhovovat zájmům a potřebám všech stran a proto je příprava tak důležitá.

Při prvním setkání účastníků s mediací mediátor vysvětlí průběh mediačního procesu, svou roli mediátora, roli advokáta a její odlišnosti od klasického řízení před soudem, povinnost mlčenlivosti, pravidla komunikace (tedy způsob vzájemného oslovování atd.). Nakonec je důležité zjistit, zda mají účastníci nějaké otázky a zda všemu rozumí.

► Řešení místo rady

Poté, co všechny strany odsouhlasily základní pravidla mediace, následuje úvodní prezentace, kterou provádějí zpravidla právní zástupci stran, přičemž cílem této úvodní promluvy je stručné shrnutí situace tak, jak jí vidí příslušná strana.

Následuje zjišťování informací a vysvětlování, jejichž účelem je dosažení vzájemného porozumění obou stran, pokud jde o jejich skutečné zájmy a potřeby. Tato fáze vyústí do stádia identifikace problému a skrytých zájmů stran. Při zjišťování informací se jedná často o velmi citlivé informace, a proto strany často váhají s jejich sdělením ostatním. Těžkým úkolem mediátora je pak proto najít způsob, jak by si strany při tvorbě dohody mohli takové informace vyměnit. Tento problém se řeší samostatným odděleným jednáním mediátora s jednou ze stran, kde jsou mu sdělovány důvěrné informace. Mediátor je ovšem samozřejmě vázán mlčenlivostí. Jelikož vyřešit spor přísluší sporným stranám, je se znalostí těchto důvěrných informací pro mediátora mnohem jednodušší jim v tomto pomoci, aniž by porušil povinnost mlčenlivosti.

V další fázi jsou jasně formulovány problematické otázky, strany se pak dohodnou na jejich seřazení podle svých priorit a v tomto pořadí se jimi budou zabývat. Zkušený mediátor vypozeruje i z neverbální komunikace a reakcí sporných stran, které otázky jsou vnímány jako nejvíce problematické.

Dále přichází na řadu formulování návrhu řešení. Tato fáze se obrací ke všem předchozím etapám a staví na jejich výsledcích. Dojde-li k vytvoření nějakého, nebo dokonce nějakých řešení, je nutno otestovat je z různých hledisek, tedy především z hlediska zájmů stran formulovaných jako objektivní kritéria, zjistit míru uspokojení takových zájmů, zvážení krátkodobých a dlouhodobých efektů, zvážení výhod a nevýhod řešení či naopak neřešení sporu atd.

Na konec dochází k sepsání dohody, která sice v některých případech sepsána být nemusí, každopádně je však výhodnější sepsat dohodu dokonce i o tom, že dohody nebylo dosaženo. Často se sepisuje i tzv. dohoda dílčí, která sice neřeší celý problém, nicméně může ho zjednodušit, nebo posloužit jako základ pro možná budoucí jednání.

Praxe mediačního centra při Světové organizaci duševního vlastnictví v Ženevě je důkazem úspěšnosti mediace v oblasti sporů z autorských práv a dalších práv duševního vlastnictví.

V našem autorském zákonu můžeme nalézt využití mediace při uzavírání kolektivních a hromadných smluv dle ustanovení § 102. Činnost zprostředkovatelů sice může smluvním stranám usnadnit sjednávání zmíněných smluv, nicméně nelze ji považovat za mediaci. Ve zmíněném paragrafu totiž nalézáme některé instituty, které významně nabourávají základní principy mediace. V ustanovení § 102 odst. 4 AZ se uvádí, že zprostředkovatelé

► Řešení místo rady

mohou stranám předkládat i své vlastní návrhy, čímž dochází k zásahu do zásady svobody stran disponovat samostatně řešením jejich sporu. Ve stejném odstavci najdeme formulaci, že nevznese-li žádná ze stran do 30 dnů od předložení návrhu zprostředkovatele námitky k takovému návrhu, pak se má za to, že strany návrh přijaly. Toto rovněž představuje zásadní zásah do svobody samostatně disponovat svým sporem. Takovéto řešení ovšem neznamená, že by byl postup v AZ špatný, jen nesplňuje podmínky definice mediace a je tedy řešením svého druhu.

Největší překážky smírného řešení sporu představuje již zmíněné problematické sdělování citlivých informací, dále rozpor mezi objevováním společných zájmů a maximalizováním společných zisků na straně jedné a maximalizováním pouze svých vlastních zisků na straně druhé, kde platí, že čím více získá jeden, tím více ztratí druhý.

Další překážkou je tzv. rozpor mezi „majitelem“ konfliktu a zástupcem ve sporu. Jestliže si představíme, že na obou stranách sporu stojí advokáti placení od hodiny, neexistuje prakticky žádná motivace pro to, aby začali spolupracovat, zvláště když mají jejich klienti dostatek finančních prostředků a jsou na sporu emocionálně zainteresováni. Tvrdé zastupování klienta vede často k řešení před soudem a v podstatě tak poškozuje zájmy klienta, i když tento problém je samozřejmě problémem etiky tohoto stavu.

Posledním problémem je způsob, jakým lidská mysl zpracovává informace, reaguje na riziko a nejistotu a činí závěry. Definovány jsou tak tzv. averze k riziku, averze ke ztrátě a efekt kontextu.

Averze k riziku neznamená nic jiného než, že většina lidí dá přednost jistotě menšího zisku před nejistou šancí získat možná větší prospěch, jenomže taktéž možná nic.

Averze ke ztrátě znamená způsob uvažování, kdy většina lidí, aby se vyhnula jisté ztrátě (například při dohodě, jenž představuje kompromis), se pokusí využít nejisté šance, a to i přesto, že očekávaná ztráta z takového riskování může být mnohem větší než jistá výhra.

Nejzajímavějším aspektem averze ke ztrátě je tzv. efekt kontextu. Znamená, že to, zda je něco vnímáno jako zisk nebo ztráta, a to zisk či ztráta určitého druhu, záleží na výběru referenčního bodu. Kontext, v němž je určitá událost ukázána buď jako ztráta, nebo nikoli, může ovlivnit jednání lidí, i když z ekonomického hlediska by obě situace vyhlíželi identicky.

(pokračování v 7. části článku)

Mgr. Peter Klobušický
AK Chase Pullman v.o.s.